

biće iz esencije kojeg proizlazi da egzistira, a baš to je, za Marxa, definicija „čovjeka“²⁰. Stoga, obraćajući se pojedinačnom „individuumu“ i „njegovoj apstrakciji“ (deine Apstraktion, 1. c., str. 545), a na „stajalištu pojedinačnosti“ moguć je samo apstraktivan uvid ili linearan uvid u proces zbivanja — Marx kaže ovako: „Moraš dakle, zadržati u oku ne samo jednu stranu, beskonačni progres . . . Moraš čvrsto držati i *kružno kretanje*, koje je u onom progresu osjetilno zamjetljivo, po čemu čovjek u radanju (Zeugung) sam sebe opetuje (wiederholt), dakle *čovjek* uvijek ostaje subjekt“ (ibid.). Stoga, naprotiv, apstraktivno gledište (Gesichtspunkt), za razliku od totalnog gledanja, koje reprezentira lik „socijalističkog čovjeka“, pita: „tko je rodio prvog čovjeka, i prirodu uopće“, te je i samo „produkt apstrakcije“, to jest ostaje na gledištu „individuuma“ („fizičkog“ a ne „povijesnog“). Zato Marxov savjet: „Napunosti svoju apstrakciju . . .“ (ibid.), pa otamo Marxov facit: „Pitaj se egzistira li onaj progres kao takav za umno mišljenje (vernünftiges Denken)?“ (ibid.), nasuprot apstraktivnom, razumskom mišljenju. To je još jedna distinkcija koja jasno pokazuje hegelovsko podrijetlo Marxove ontologije: „Umno mišljenje“ odnosi se na proces kao *kružno kretanje* koje u sebi sadrži „beskonačnost“, koja beskonačnost, *pozitivno* određena, jest „vječnost“: cjelina je

²⁰ Kako i kad je moguće da jedno „realno“ biće, tradicionalno: zavisno od drugog (ens ab alio), dobije atribut „najrealnijeg“ osebičnog bića (ens a se)? *Ukidanje suprotnosti* dvaju svjetova — „transcendentnog“ i „imanentnog“, „stvara-laćkog“ boga i čovjeka, pukog „stvorenja“, „pravog“ svijeta i „ovog ovdje“, „prividnog“ itd., jest *temeljna crta* takozvane „realizacije“ i „ukidanja“ filozofije (metafizike). Redukcija „apsoluta“, na primjer, zbiva se tako da ono na što se on reducira samo preuzima njegove kvalitete i atribute itd. To se vrši u čitavoj posthegelovskoj filozofiji od Feuerbacha do Sartrea; najznačajniji reprezentanti te „redukcije“: *Nietzsche* i *Marx*.